

Ders: 54

Konu: Komşuluk İlişkileri 1

Bizler nerede olursak olalım, hangi halde bulunursak bulunalım, durumumuz, konumuz her ne olursa olsun, hayatta olduğumuz sürece yanımızda ve çevremizde mutlaka bir takım insanlar bulunur. Bu insanlarla da zaman içinde kaçınılmaz ilişkilerimiz olur. Bu toplum hayatının kaçınılmaz bir gerçek ve gereğidir. Hayatın yaşanmaya değer olması ise, işte bu insanlarla beraber olmak, zorlukları beraber aşmak; güzellikleri ise yine birlikte yaşamak ve paylaşmaktır. Böyle bir paylaşım olmadan toplumda sağlıklı bir yaşamın olması mümkün değildir. Genel anlamda böyle bir paylaşımın yanında aileler olarak yaşadığımız mutluluk yuvamız olan meskenlerimizin bulunduğu civarlarda yaşayan insanlarla bir başka deyişle komşularımızla olan ilişkilerimiz ise daha da büyük bir önem arz eder. Zira komşuluk ilişkileri, toplum içinde olması kaçınılmaz olan ilişkilerin birinci basamağı ve en önemli göstergelerindedir. Öyle ki bir çoğu zaman ailevi ilişkilerden sonra en yakın irtibat kurduğumuz insanlar komşularımızdır. Komşularımız, günlük olarak bir çok kereler, değişik nedenlerle yüz yüze geldiğimiz insanlardır. Süreç içinde komşularımız evlatlarımızdan bile bazen bizlere yakındırlar. Onlar, zor zamanlarımızda yardım istediğimiz, sevinçli anlarda mutluluğumuzu paylaştığımız insanlardır. Bu açıdan bakarsak onlar sanki ailemizden bir üye gibidirler. Bundan dolayıdır ki, ailemize gösterdiğimiz ilgi ve alakayı komşularımızdan da esirgememeliyiz.

İnsan hayatına her alanda yön ve şekil vermeyi amaçlayan dinimiz, bütün bu sebeplerden dolayı komşuluk ilişkilerine son derece önem vermiştir.

Yüce Allah buyuruyor ki;

وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنْ اللَّهُ لَا يُجِبُ مَنْ كَانَ مُخْتَلًا فَخُورًا

“Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşına, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlar (köle, cariye, hizmetçi ve benzerlerine) iyi davranın; Allah kendini beğenen ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmez.”¹

Âyet-i kerime bir taraftan, ibadetin Allah'a yapılması ve O'na ortak koşulmamasını; diğer taraftan bir müminin toplum içinde yerine getirmesi gereken görevlerinden bir kısmını dile getirmektedir.

Allah'a ibadet etmek, O'na ortak koşmamak, çevremizle iyi ilişkiler içerisinde olmak dinimizin temelini oluşturan konulardan çok önemli bir kısmıdır. Mümin ise, bu vazifeleri hakkı ile yerine getiren insandır. Şurası bir gerçek ki, insan diğer insanlarla birlikte yaşamakta ve onlarla pek çok münasebeti bulunmaktadır.

Allah ile kul arasında gerçekleşen iman ve ibadet boyutunun meyvesi, insanlarla olan ilişkilerde, her insanın Allah'ın kulu olduğu gerçeğinin göz önünde bulundurulmasıyla devşirilir. Âyet önce temel mesaj olan Allah'a iman konusunu ifade ettikten sonra, insanın yakın ilişki içinde bulunduğu diğer insanları gündeme getiriyor ve onlarla kurulacak ilişkinin temelini, *iyilik etmek ve alçak gönüllü ve mütevazı olmak* esaslarına oturtuyor.

İnsanın sosyal çevresini oluşturan kesimler zikredilirken önce komşuluk ilişkilerine vurgu yapılması çok önemlidir.

Şu hadis-i şerif te ayeti tefsir eder mahiyettedir.

مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورُهُ

“Cebrail bana komşu hakkında o kadar tavsiyede bulundu ki, onu mirasçı kılacak sandım.”²

¹ Nisa, 4:36

² Buhari, Edeb, 28; VII, 78.

Hadisin bize verdiği temel fikir şudur: İnsan kendi mirasçıları olan yakınlarına; çocuklarına, ana-babasına, kardeşlerine nasıl davranıyorsa, komşularına da öyle davranmalıdır. Çünkü insanın aile fertlerinden sonra en çok ilişki içinde olduğu kimseler komşulardır. Kişilerin aile dışı insanlarla gerçekleştirdikleri sosyal ilişkiler, komşularla başlar. Komşuluk ilişkileri, toplumsal ilişkilerin esasını ve hareket noktasını oluşturur. Bu sebeple komşuluk ilişkileri toplumun geniş katmanları arasındaki ilişkilerin küçük çaplı bir örneğini oluşturur. Komşuluk çerçevesi içindeki davranış ve ilişki biçimleri, bir şekilde geniş kitleler arasında da etkisini gösterir.

Bu durum, komşular arası iyi ilişkilerin önemini açıkça ortaya koymaktadır. İşte sevgili Peygamberimiz;

وَأَحْسِنِ جَوَارَ مَنْ جَاوَرَكَ تَكُنْ مُسْلِمًا

"Komşularına iyi komşuluk et ki gerçek Müslüman olasın."³ buyurmak suretiyle, bir anlamda gerçek Müslüman olmayı, komşularla iyi ilişkiler içinde bulunmaya bağlamıştır.

İnsan, hayatı boyunca mutluluğun peşinden koşar durur. Onu uzaklarda arar durur. Halbuki mutluluk çoğu kere onun hemen yanı başındadır, ama o bunun farkında değildir. Mutluluğu sağlayacak sebepleri keşfetmek gerekir. İşte Hz. Peygamber (s.a.v.) şu hadisinde bize mutluluğa ve huzura götüren yollardan üçünü gösteriyor:

مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ الْجَارُ الصَّالِحُ وَالْمَرْكَبُ الْهَيِّءُ وَالْمَسْكَنُ الْوَاسِعُ

"İyi bir komşu, rahat bir binek, ve geniş bir ev insanı mutlu eden sebeplerdendir."⁴

Kültürümüzden süzölmüş bir anlayışın ifadesi olan, "Ev alma, komşu al" özdeyişi, özü itibarıyla bu hadisten mülhem olsa gerektir. Zaten bu tür atasözleri, belli bir tarihi tecrübe ve birikimin sonucu kitaplarımıza, dillerimize, gönüllerimize yerleşmiştir.

Çağımızda hızlı şehirleşmenin, şehir yapılaşmasının ve değişen iş hayatının komşuluk ilişkilerini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Aynı apartmanda yıllarca oturmuş olmalarına rağmen, yardımlaşma ve dayanışmaya giremeyen, birbirlerini tanımayan ve konuşmayan; birbirleriyle karşılaştıklarında selamlaşmayan insanlar dahi vardır.

Komşuluk Hakları

Dinimiz kul hakkına son derece önem verir. Kul hakkını çiğnemeyi büyük manevi sorumluluk olarak kabul eder. Bu çiğnenen kul hakkı, komşu hakkı olursa daha da bir önem arz eder. Bir gün sevgili Peygamberimiz;

وَاللَّهِ لَا يُؤْمِنُ وَاللَّهُ لَا يُؤْمِنُ وَاللَّهُ لَا يُؤْمِنُ

"Vallahi iman etmiş olamaz, vallahi iman etmiş olamaz, vallahi iman etmiş olamaz" buyurdu. Sahabeden bir tanesi, "مَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟" "Kim iman etmiş olmaz ey Allah'ın Resulü?" diye sordu. Rasûlullah (s.a.v) Efendimiz, "كَوْتُلُغُودِن كُومْشُوسُونُونِ عَمِينِ اُولَمَادِغُتِي كِيمْسِه" cevabını verdi.⁵

Ebu Hüreyre (r.a), şöyle anlatıyor: "وَقَفَّ عَلَى نَاسٍ جُلُوسٍ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ اللَّهُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ : فَسَكْتُوا فَقَالَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَالَ رَجُلٌ : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبَرْنَا بِخَيْرِنَا مِنْ خَيْرِكُمْ أَلَا أَخْبَرْتُمْ بِخَيْرِكُمْ مِنْ شَرِّكُمْ قَالَ : خَيْرِكُمْ مَنْ يَرْجَى خَيْرَهُ ، وَيُؤْمِنُ شَرَّهُ ، وَشَرُّكُمْ مَنْ لَا يَرْجَى خَيْرَهُ ، وَلَا يُؤْمِنُ شَرَّهُ فَقَالَ خَيْرِكُمْ مَنْ يَرْجَى خَيْرَهُ ، وَيُؤْمِنُ شَرَّهُ ، وَشَرُّكُمْ مَنْ لَا يَرْجَى خَيْرَهُ ، وَلَا يُؤْمِنُ شَرَّهُ"

Rasûlullah (s.a.v.) ashaptan bir grup insanın yanında durdu ve, "Size, en hayırlınızın kim olduğunu, en kötünüzün kim olduğunu haber vereyim mi?" diye sordu. Oradakiler bir şey söylemediler. Allah'ın Resulü sorusunu üç kere tekrarladı. Bunun üzerine bir adam; 'Evet ya Resûlallah, hangimizin en hayırlı, hangimizin en kötü kimse olduğunu bize haber ver' dedi. Rasûlullah (s.a.v): "Sizin en hayırlınız, hayrı

³ İbn Mâce, Zühd, 24; II,1410.

⁴ Ahmed, Müsnedül Mekkiyyin, III, 407-408.

⁵ Buhari, Edeb. 29; VII, 78.

*dokunması umulan ve kötülüğünden emin olunan kimsedir. En kötünüz de hayrı dokunması umulmayan ve kötülüğünden emin olunmayandır.”*⁶ buyurdu.

Bu hadis-i şerif bize gösteriyor ki, Allah katında makbul olabilmek için, insanlar nazarında da makbul bir insan olmak gerekir. Dolayısı ile, insanlara, özellikle de komşularına güven vermeyen, onların güvenini kazanmayan, etrafında endişe uyandıran, rahatsızlık ve huzursuzluğa sebep olan, medenice yaşamının gereklerini yerine getirmeyen kişiler, Allah'ın da hoşnut olmayacağı kimselerdir.

Ekonomik durumu, sosyal konumu, itibar düzeyi ne olursa olsun, komşularımıza önce insan sonra da Allah'ın kulu olmaları hasebiyle değer ve kıymet vermemiz gerekir. Sebep ne olursa olsun onlara karşı açıktan veya dolaylı olarak küçümser bir tavır içinde olmak doğru değildir.

Bunu Yunus Emre'miz şöyle dile getirmiştir:

Elif okuduk ötürü

Pazar eyledik götürü

Yaratılanı hoş gördük

*Yaratan'dan ötürü*⁷

İslâm bütün insanlığı “*mükerrem (saygıya layık)*” görür. Onun inancı, etnik kökeni, sosyal statü ve konumu ona yönelik davranışın sıfatını belirlemez. Her insanın, hakkı kutsal (dokunulmaz)dır.

Bir insanı küçük görmek, onunla alay etmek dinimizin yasakladığı çirkin işlerden biridir. Çünkü böyle bir tavır, kişinin kendisini üstün görmesinden kaynaklanır. Halbuki İslâm, ideal toplum düzenini kurmak ister. Bunu da edep ve ahlak düzleminde gerçekleştirmeyi hedefler. İslam'a göre, her şahıs bir diğerinden daha aşağı düzeyde kabul edilmez, herkesin haysiyet ve şerefi koruma altındadır. Nitekim insanlara nasıl davranılması gerekir noktasında şu iki âyet son derece önemlidir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ

“Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler.”⁸ وَيَلَّ لَكُلِّ هُمْزَةَ لَمْرَةٍ “Arkadan çekiştirmeyi, yüze karşı eğlenmeyi adet edinen herkesin vay haline!”⁹ Birinci âyet, gerekçesi ne olursa olsun insanlarla alay edilmesini yasaklarken, ikinci âyet ise insanlarla alay etmenin manevî mesuliyetine işaret etmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in tercümanı Hz. Peygamber (s.a.v) de insanlarla alay edilmesini, onların küçümsemesini ve tahkir edilmelerini şöyle buyurarak yasaklamıştır:

بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ

“Kişiye, mümin kardeşini küçümsemesi, tahkir etmesi kötülük olarak yeter.”¹⁰

Küçük görülen ve alay edilen kişi, bir komşu ise, yapılan yanlış daha da büyük olur.

⁶ Tirmizi, Fiten, 76; IV, 528.

⁷ Tatçı, Mustafa, Yûnus Emre Divânı I, s.35.

⁸ Hucurat, 49:11

⁹ Hümeze, 104:1

¹⁰ Müslim, Birr, 32 III 1986.

Ebu Hüreyre (r.a.) anlattığı gibi:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ لَا تَحْقِرَنَّ جَارَةَ لِجَارَتِهَا وَلَوْ فَرَسِنَ شَاةٍ
“Rasûlullah (s.a.v), "Ey Müslüman hanımlar! Tırnak ucu kadar da olsa, sakın ha, komşu komşuyu hakir görmesin” derdi.”¹¹

Hiz. Peygamber (s.a.v), hadis-i şerifte komşu hakkının ne kadar önemli olduğunu, komşulara sözlü, ya da fiili zarar vermenin ne derece büyük bir vebale sebep olduğunu açıkça ifade etmektedir. Bir bakıma komşularımızla olan ilişkilerimiz, imanımızın da niteliğini etkiler. Nitekim yukardaki hadis-i şerifte geçen "iman etmiş olamaz" ifadesi vardır ki, çok önemlidir. İmanımızın kamil anlamda gerçekleşmesine yardımcı olan etkenlerden birisi de komşuluk ilişkilerimizdir.

Aynı mesajı veren bir başka nebevi uyarı şöyledir:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَا يَأْمَنُ جَارَهُ بَوَائِقَهُ
"Kötülüğünden komşusunun emin olmadığı kimsecennete giremez."¹²

Komşuluk hukukunun önemini vurgulayan bir başka hadisi şerifinde ise , Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) söyle buyurur:

أَوَّلُ خَصْمَيْنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جَارَانِ
"Kıyamet gününde muhakeme edilecek ilk iki hasım, iki komşu olacaktır."¹³

Alacağımız Dersler:

Hiz. Peygamber (a.s)'ın uyarıları doğrultusunda komşuların birbirlerine karşı görevlerini öğrenmiş bulunmaktayız.

Buna göre:

1. Hastalandığında ziyaretine gitmek.
2. Öldüğünde cenazesinin kaldırılmasında bulunmak.
3. Borç istediğinde imkan nispetinde yardımcı olmak.
4. Darda kaldığında yardımına koşmak.
5. Bir nimete kavuştuğunda tebrik etmek.
6. Başına bir musibet geldiğinde teselli etmek.¹⁴

Ödev: Metinde geçen en son hadis-i şerifi manası ile birlikte ezberleyiniz.

¹¹ Buhari, Edeb, 30; VII, 78.

¹² Müslim, İman, 73; I, 68.

¹³ Ahmed, IV.151.

¹⁴Nuruddin el-Heysemî, Mecma' u' z-Zevâid, VII, 168-170.